

Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK)

Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK), mensuplarının isteği doğrultusunda hizmetlerini bir şirket anlayışı çerçevesinde gerçekleştirirken, üyelerine yüksek oranda nema sağlamaya çalışan, çevresel ve toplumsal hassasiyete sahip, ortaklık yatırımları yapan ve tüm faaliyetlerinde bünyesindeki katılımcıların beklentilerini ön planda tutan bir sosyal yardımlaşma kurumudur.

OYAK; teşkilat ve anlayış olarak, 12 Nisan 1911 tarihli Askeri İnkaz Sandığı Komisyonu Nizamnamesi ile faaliyetlerini sürdüren Askeri İnkaz Sandığı'na dayanmaktadır. Askeri İnkaz Sandığı, OYAK'ın kuruluş sürecinde tüm sandık varlıkları, alacak ve borçlarıyla OYAK'a devrolunmuştur. Ayrıca TSK, 1950'de Kore Savaşı'na katılmış ve akabinde Türkiye 1952'de NATO'ya resmen üye olmuştur. Söz konusu bu gelişmelerle birlikte dünyadaki benzer kurumların işleyişinin asker sınıfınca görülmesi de OYAK'ın kuruluşuna fikren zemin hazırlayan bir unsur olmuştur. Bu bağlamda ordu mensupları için sosyal güvenlik olanaklarının sağlanması adına 1957-1960 arasında iktidar ve muhalefetin birlikteliğiyle çalışma başlatılmıştır.

OYAK, Millî Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak 3 Ocak 1961'de kabul edilen 205 sayılı kanun ile altmış beş bin daimî üyenin katılımıyla 1 Mart 1961 tarihinde kurulmuştur. Merkezi Ankara'dadır. Özel hukuk hükümlerine tabi olarak mali ve idari bakımdan özerk bir tüzel kuruluştur.

Kurumun amacı ordu mensuplarının görevleri gereği karşılaşılabileceği olası tehlikelere karşı sigorta, dayanışma ve yardımlaşmayı sağlamaktır. Devletin temel emeklilik kurumunun yanında kurulan ilk tamamlayıcı/ikincil emeklilik fonudur. Kurumun temel uygulama alanları emeklilik, ölüm ve maluliyet yardımları, borç ile emekli maaşı vermektir. Daha sonra çalışma alanını genişleten OYAK, mensuplarına emekli başışı sağlamaya ve konut edindirmeye başlamıştır. Kurumun sonradan görev edinmiş olduğu emekli başışı, Başışa Dayalı Emekli Geliri Sistemiyle (BDEGS), konut edindirme ise Konut Ön Biriktirim Fonu (KÖBF) ile sağlanmaktadır. Ek olarak üyelerinin sağlık hizmetlerine kolay erişebilmesi ve yararlanabilmesi için OYAK Sağlık Platformu (OSP) da hayata geçirilerek hizmet sunulmaktadır.

OYAK'ın üyeleri, Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı mensuplarıyla, ilgili kanun çerçevesinde TSK'da görevli memur, işçi, uzman erbaş sınıflarından hür iradeyle katılım gösteren kişilerdir. 205 sayılı kanuna binaen TSK'da görevli olan subay, askerî memur ve astsubaylar ile OYAK veya bu kurumun %50'sinden fazlası oranında ortaklık sağlanan şirkette çalışanlar daimî üye sıfatını taşımaktadır. Ayrıca bu üyelerin vefatı sonrasında kurumda yer almaya devam etmek isteyen eşleri de kurumun daimî üyesi olmaktadır. Aynı kanunda yedek subay ve yedek astsubayların geçici üye oldukları belirtilmektedir.

Daimî üyelere emeklilik, malûliyet ve ölüm yardımı yapılmaktayken aidat alındığı süre boyunca geçici üyelere malûliyet ve ölüm yardımı sağlanmasına karar verilmiştir. En az 10 yıl kuruma üye olanlar da emeklilik hakkını elde etmektedir. Emekli maaşı sisteminde yer alan üyeler de emekli maaşının yanında ölüm yardımı almaktadır. Daimî veya geçici üye iken vefat edenlerin mirasçıları ölüm yardımı almaya hak sahibidirler.

OYAK, yapısal olarak Temsilciler Kurulu, Genel Kurul, Denetim Kurulu Yönetim Kurulu ve Genel Müdürlükten meydana gelmiş olup kurumun karar alma mekanizması bu kurul ve mevkilerle işlemektedir. Ek olarak bakanlar ve kuvvet komutanları gibi üst düzey yöneticiler de yönetim yapılarında yer almaktadır. Yönetim organizasyonunda vekâlet sistemi yürütülmektedir. Bu sistemle kurumun şeffaf ve etkin olması sağlanmak istenmektedir.

OYAK, kurumlar vergisinden, gelen her türlü bağış ve yardımlar noktasında veraset ve intikal vergisi ile gelir vergisinden, her türlü işleminde damga resminden, üyelerin aidat kesintileri noktasında gelir vergisinden, her türlü gelirlerinde gider vergisinden muaf tutulmaktadır.

Kurum, hukuki denetlenme bakımından bağımsız bir denetime tabi olmasının yanında 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren Türk Ticaret Kanunu sonrasında bu denetim yasal zorunluluk haline getirilmiş ve uygulanmaya başlamıştır. Şeffaflık ve hesap verebilirlik ön planda tutulmaktadır. OYAK resmi internet sitesinde faaliyet raporları ve kurumun varlık, hasılat, vergiler, ihracat, üye sayısı bilgileri kamuoyuna sunulmaktadır.

Kurumun gelirleri muvazzaf subay ve astsubayların, MSB ve Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatında görevli sivil memur ve işçilerin, OYAK veya bu kurumun %50'sinden fazlası oranında ortaklık sağlanan şirkette çalışanların maaşlarından her ay %10 oranında; yedek subay ve yedek astsubayların maaşlarından her ay %5 oranında kesinti yapılarak sağlanmaktadır. Yine kanuna göre, kurumun varlıklarının işletilmesinden sağlanan gelirler ve yapılacak olan nakdî ve aynî bağışlarla gelir elde edilmesi planlanmaktadır.

Kurumun mensuplarına sağlayacağı hizmeti, üyelerin maaşlarına ek olarak yetkilendirilen bazı alanlarda yatırım yaparak gelir elde etmesiyle sağlaması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda menkul ya da gayrimenkul malları satın almaya, gerekli görülen işletmelerle ortaklık kurulmaya, eldeki menkul veya gayrimenkul malları ve senet, hisse gibi payları devretmeye, kooperatif yoluyla konut inşa etmeye, ordu mensuplarına sosyal açıdan yarar sağlayacak yatırımı yapmaya, okullar açmaya, borç vermeye yetkili kılınmıştır.

OYAK bu doğrultuda; üyelerine yaptığı yardım ve sunduğu hizmetleri geliştirebilmek için kapitalizasyon yöntemiyle finansman sağlamak için, kâr elde ederek nema oranlarını yükseltmeyi hedeflemektedir. Kurum bu amaçla yaptığı yatırımları da çeşitlendirmek ve piyasa koşullarında daha stratejik düşünmek durumunda kalmıştır. Böylece, menkul kıymet yatırımlarının yanı sıra, kârlı gördüğü alanlarda, gerektiğinde şirket kurmuş, bazı şirketlere ortak olmuş ya da ortaklıklarını sona erdirmiştir.

Mesleki emeklilik fonu olarak işlevsel hale gelen bu kurum oluşturduğu fonla lojistik, inşaat, demir çelik, çimento, beton, otomotiv, enerji, kimya, finans, gıda, tarım ve hayvancılık gibi birçok farklı sektörde yatırım yapmaktadır. OYAK bünyesinde OYAK Renault, ORFİN, ORF, OMSAN, OYAK Denizcilik ve Liman İşletmeleri, Port Yarımca ve MAİS gibi lojistik, otomotiv üretim ve satış şirketi; ERDEMİR, ERSEM, ERMADEN, ERMADEN-RO, Erdemir Mühendislik, Erdemir Enerji, KÜMAŞ ve İSDEMİR gibi maden ve metalürji fabrikaları; TAMEK, HEKTAŞ, SATEM ve Sagra gibi gıda markaları; TOTAL M-oil, İSKEN, OYAK Enerji, Ayas ve Milangaz gibi enerji firmaları; Akdeniz Chemson ve ALMATIS gibi kimya şirketleri; OYAK Yatırım, OYAK Yatırım Ortaklığı, OYAK Portföy, OYAK Grup Sigorta, OYAK ANKER BANK gibi finans

şirketleri; OYAK Çimento Beton Kâğıt, OYAK Çimento, OYAK Denizli Çimento, OYAK Kâğıt Ambalaj, CIMPOR gibi çimento, beton ve kâğıt kuruluşları ile inşaat sektöründe OYAK İnşaat şirketi bulunmaktadır. Farklı sektörlerdeki bu çok yönlü faaliyet sahası ve küresel rekabete dayalı anlayışı ile OYAK uluslararası piyasalarda da yer almaktadır.

Kurum, üyelerine yaklaşık iki katı olarak yıllık enflasyon oranlarına göre kâr payı vermektedir. Üyeler, katılım tarihleri ve ödedikleri katılım payına göre tespit edilen oranda ortaklık hakkına haizdir. Ayrıca üyeler, yönetimde ve denetim organlarında etkin olarak yer almaktadır.

OYAK, yönetimde ordu mensuplarının var olmasına karşın ordu teşkilatlanmasında yer almamaktadır. Herhangi bir kamu kurumuna bağlı olmadığı için kamu kaynaklarından veya devlet bütçesinden yararlanmamakta, tüzel kişiliğine ait bir varlığı da bulunmamaktadır. Yalnızca üyelerinin aidatları ve yatırım gelirlerinden oluşan birikimleri yönetmektedir. Elde edilen kârın tamamı üyelere aktarılmaktadır.

OYAK'ın kurulmasıyla Türkiye'deki ordu-piyasa ilişkisinin giderek değişmeye başladığı anlaşılmaktadır. Özellikle özel sektöre olan yakınlıkla ordunun kapitalist bir ekonomik düzende dolaylı da olsa yer almaya başladığı ifade edilebilmektedir. Ayrıca OYAK'ın işleyiş sisteminin, ABD ve Avrupa'daki mesleki emeklilik fonları ile benzer olduğu görülmektedir. Kuruluş sürecinden itibaren yerli ve yabancı mesleki emeklilik fonlarından yararlandığı bilinmektedir.

2021 yılı itibarıyla 24 ülkede faaliyet gösteren OYAK, 36.693 çalışanı ve 451.564 üyesi ile Türkiye'nin en büyük tamamlayıcı mesleki emeklilik fonu olarak varlığını sürdürmektedir.

Mehmet TEMEL-Ramazan YAMAN

KAYNAKÇA

AKCAN A. Fatih, **Hizmet Pazarlamasında Kalite ve Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK) Üzerine Bir Uygulama**, T.C. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2009.

ARIKAN, Gülay, "Türkiye'deki Sosyal Güvenlik Kurumlarının Merkez Örgütlerinde Bir Uygulama", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 2.1, 1984, s.151-159.

ATİK, İlhan, "Küresel Rekabette Kurumların Var Olma Arayışları: Ordu Yardımlaşma Kurumu Örneği", **Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S 19, Y. 2008, s.69-79.

AYHAN, Bedrana, **Uluslararası Tecrübeler Işığında Tamamlayıcı Bir Sosyal Güvenlik Sistemi Olarak OYAK Modeli**, T.C. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.

ERCAN, Ümit, Sıgır Ünsal, "58 Yıllık Tarihi ile Kurumsal Sürdürülebilirlik Örneği Olarak Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK)", **2. İşletme Tarihi Konferansı Bildiri Kitabı**, Beta Basım, İstanbul 2019, s.43-49.

ERCAN, Ümit, **Şirketlerin Şeffaflık ve Hesap Verebilirliğinin Vekâlet Kuramı Bağlamında İncelenmesi: OYAK Örnek Olayı**, T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2016.

KÖKTÜRK, Abdullah, "Türk Ordusunun Sermaye ile İlişkisi ve Ordu-Siyaset İlişkisinin Dönüşümü", **İnsan ve İnsan**, Y.8, S 29, Yaz 2021, s.15-29.

OKTAR, Oğuz, **İş Dünyasında Silahlı Kuvvetler**, T.C. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2007.

Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu, **T.C. Resmî Gazete**, S.10702, 9 Ocak 1961.

OYAK 2021 Faaliyet Raporu

SÖZER, Saffet, **Sosyal Girişimcilik Bağlamında OYAK Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: Konya İli Örneği**, T.C. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2019.

www.oyak.com.tr (Son Erişim Tarihi: 18.06.2022)

30/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ordu-yardimlasma-kurumu-oyak/?pdf=5425> adresinden erişilmiştir